

<https://doi.org/10.15407/scin16.01.016>

**Я.В. КОТЛЯРЕВСЬКИЙ¹, А.А. МЕЛЬНИЧЕНКО², О.М. ІВАНИЦЬКА^{1,2},
Е.П. СЕМЕНЮК³, С.І. КНЯЗЄВ⁴, О.В. МЕЛЬНИКОВ¹**

¹ Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління»,
бульв. Дружби Народів, 38, Київ, 01014, Україна,
+380 044 277 5115, e_research@ukr.net

² Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»,
просп. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна,
+380 44 406 8200, melnichenkot@ukr.net

³ Державний вищий навчальний заклад «Національний лісотехнічний університет України»,
вул. ген. Чупринки, 103, Львів, 79057, Україна,
+380 32 258 4298, lisfilos@ukr.net

⁴ Відділення економіки НАН України,
вул. Володимирська, 54, Київ, 01030, Україна,
+380 44 239 6646, ksi@nas.gov.ua

НОВА ЕКОНОМІКА: ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМ ТА МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ

***Вступ.** Доба науково-технічної революції якісно змінила зміст та співвідношення процесів інтеграції та диференціації науки, сприяла розвитку міждисциплінарного дискурсу у сфері наукового пізнання, зокрема у визначенні форм та методології досліджень, притаманних сучасному етапу еволюції економічної науки.*

***Проблематика.** В синтетично-інтегративних тенденціях розвитку економічних досліджень відчутно позначилися активні імпульси наукової евристики, завдяки чому формуються перспективи й орієнтири для еволюції форм і методів пізнання. Одним із таких феноменів є формування парадигми нової економіки (від економіки інформаційної сфери до цифрової економіки) як особливого напрямку теоретичних та прикладних пошуків. В останні роки в науковому середовищі активно йдуть процеси концептуалізації феномену неоекономіки та її структурних елементів.*

***Мета.** Узагальнення, структуризація та систематизація процесів розвитку явища креативізації традиційної економіки як інтегрального чинника (стимулятора) особливих форм (віртуалізації та типологізації) та методів (дигіталізації та фінансіалізації) у сфері пізнання соціально-економічних відносин.*

***Матеріали й методи.** Ретроспективний аналіз контексту та напрямів застосування інформаційного підходу в процесі інтеграції, метод внутрішньо- та трансдисциплінарного синтезу.*

***Результати.** Усвідомлення нової інформаційно-економічної реальності, її пізнання та оновлення засад системних досліджень сприятиме вирішенню принципових питань формування та реалізації ефективної економічної, науково-технічної та інноваційної політик. Креативна економіка та розвиток економіки інформаційної сфери розглядаються поза традиційними межами галузей культури та цифрових технологій. Запропоновано комплексне бачення наслідків їх взаємного перетину, обміну рішеннями та інстру-*

Цитування: Котляревський Я.В., Мельниченко А.А., Іваницька О.М., Семенюк Е.П., Князєв С.І., Мельников О.В. Нова економіка: еволюція форм та методології досліджень. *Nauka innov.* 2020. Т.16, № 1. С. 16–32. <https://doi.org/10.15407/scin16.01.016>

ментами в різних сферах суспільної практики, що розвиває категоріально-понятійний апарат та методологічні засади проведення наукових досліджень соціально-економічних відносин у сучасному суспільстві.

Висновки. Для стимулювання розвитку нової економіки необхідно ідентифікувати фактори, що сприятимуть еволюції форм і методів наукового пізнання, трансформації традиційних соціально-економічних відносин у продуктивні ресурси нової формації.

Ключові слова: інтеграція науки, наукова евристика, інформаційний підхід, економіка інформаційної сфери, цифрова економіка, креативна економіка.

Чимало сутнісних прикмет нашого динамічного часу продовжує визначати науково-технічна революція (НТР), яка розгорнулася впродовж другої половини ХХ ст. і триває до сьогодні. Вперше це поняття, як відомо, вжив у 1939 р. славетний англійський фізик, а водночас історик і соціолог науки Джон Бернал у роботі «Соціальна функція науки» [1]. Пізніше зміст цього поняття вже став об'єктом спеціального методологічного аналізу. Відтоді теорія НТР перманентно оновлюється та збагачується дослідженнями вчених [2–5]. На сьогодні найрізноманітніші аспекти цих теоретичних узагальнень мають значення для ґрунтовного усвідомлення особливості сучасного етапу розвитку науки та її соціально-економічної ролі.

Характерну методологічну особливість науково-когнітивних процесів доби НТР, зокрема, становить нетрадиційне, змістовно своєрідне співвідношення диференціації та інтеграції в науці. Протягом усього часу існування та розвитку науки обидві ці діалектичні протилежності одночасно присутні в різних проявах наукового пізнання світу. Вони невіддільні одна від одної подібно, наприклад, до таких контроверсійних аспектів як частина і ціле, одиничне і загальне, зміст і форма тощо. Протягом тривалого часу увагу вчених до себе привертала переважно диференціація: у процесі поділу єдиної колись філософії (всеосяжної «любові до мудрості» як синкретичної цілісності) неперервно виокремлювалися все нові й нові об'єкти пізнання, їхні властивості та стани, форми, засоби й інструменти пізнання, розділи теорій та галузі науки в цілому, вчення, наукові школи та інституції. Інтеграція ж при цьому як об'єктивне явище (процес) довго залишалася непомітною (хоч вона, наголосимо ще раз, неминуче була властивою науці в більшості її проявів).

Варто зазначити, що з самого початку ХХ ст. (тобто ще до формального початку НТР) науковій діяльності були притаманні інтегративні риси. Наведемо дві промовистих цитати. Видатний німецький фізик, засновник квантової механіки Макс Планк наголошував: «Наука є внутрішньо єдиним цілим. Її поділ на окремі галузі зумовлений не стільки природою речей, скільки обмеженістю здатності людського пізнання. Насправді існує неперервний ланцюг від фізики і хімії через біологію й антропологію до соціальних наук, ланцюг, який у жодному місці не може бути розірваний, хіба лише свавільно» [6, с. 183]. Саме так розглядав це питання й Іван Франко: «Наука, як і природа, є завжди одна — нероздільна і нерозривна. Все в ній взаємозв'язане, взаємодіюче, взаємозалежне; вона — ланцюг, в якому всі ланки тісно склепані між собою. Коли ж говоримо про поділ наук, то тим аж ніяк не хочемо сказати, що наука справді розпадалася на окремі частини, які не мають між собою нічого спільного... Фізичні й антропологічні науки становлять, по суті, єдиний нерозривний ланцюг, одну цілість, бо людина також є витвором природи, а все, що вона зробила і що може зробити, мусить бути зроблене тільки на підставі вроджених сил» [7, с. 35].

Водночас, той факт, що наука — єдиний, цілісний організм, втім не скасовує її поділу на окремі, відмінні одна від одної галузі знання — насамперед за об'єктом та предметом дослідження. Такий підхід до наукового пізнання дійсності загальновідомий і цілком обґрунтований. Проте цей поділ не може вважатися абсолютним, коли одна сфера пізнання світу ніби штучно відокремлена від інших. Саме про це йдеться в обох цитованих працях видатних учених. Тому найвагоміших результатів слід очікувати саме на перетині різних за звичною класифікацією галузей знання.

Як бачимо, увага до проблеми та методологічного забезпечення подальшої інтеграції науки почалася задовго до доби НТР. Однак у другій половині ХХ ст. вона набула якісно іншого характеру. В цей період уже стало зрозумілим, що процеси інтеграції в науці (а також сама ця тенденція) за своєю питомою вагою та роллю у пізнанні аж ніяк не поступаються її протилежності — диференціації. Більше того, у певних аспектах саме інтеграція заслуговує на першочергову увагу дослідників, оскільки її темпи, вживані форми та механізми (а отже, можлива наукова продуктивність) в умовах НТР значно зросли [8, 9]. При цьому, звичайно, це аж ніяк не дозволяє розглядати її у відриві від диференціації або ж абсолютизувати її значення.

Істотною структурно-методологічною ознакою розвитку науки впродовж останнього століття стало те, що поступово змінювався характер синтезу наукового знання. Свого часу академік Б.М. Кедров розрізняв три основні його види: синтез у межах однієї наукової дисципліни; в обсязі низки дисциплін, але таких, що входять до складу одного і того ж широкого комплексу наук (природознавства, суспільствознавства, технікознавства тощо); синтез, що виходить за межі одного з таких комплексів, тобто об'єднує дисципліни, які є наочні відмінними за своєю об'єктно-предметною характеристикою [10]. Згодом ці види у науковій методології почали називати відповід-

но внутрішньодисциплінарним, міждисциплінарним та міжгалузевим синтезом.

Науці минулих епох найбільше був притаманний внутрішньодисциплінарний синтез, як найпростіший за своєю природою. На відміну ж від цього, однією із характерних особливостей науки доби НТР стала невинна зміна структури когнітивно-синтетичних процесів: постійно зростають питома вага та значення проявів міждисциплінарного та, особливо, міжгалузевого синтезу. І це, певна річ, іманентно пов'язано із неухильним збільшенням ролі інтегративних тенденцій у науці. Нерідко доходить навіть до внутрішньосуперечливих феноменів, коли в одному процесі поєднуються ознаки діалектичних протилежностей — диференціації та інтеграції. Провідні дослідники розглядають, яким саме чином в умовах науково-технічної революції диференціація набула якісно нової і в чомусь несподіваної функції — вона активно включилася у синтез знання, тим самим через її посередництво почала реалізувати себе інтеграція, як протилежна тенденція в науці [8, с. 153–177]. Ось чому, як роз'яснював академік Б.М. Кедров, «подальша диференціація наук в сучасних умовах призводить не до їх роз'єднання, як це було раніше, а, навпаки, до їх інтеграції» [10, с. 82], «почали з'являтися нові наукові дисципліни, які своєю появою сприяють утворенню «мостів» між раніше роз'єднаними науками» [11, с. 18].

Як наголошував свого часу В. І. Вернадський, «зростання наукового знання ХХ ст. швидко стирає грані між окремими науками. Ми дедалі більше спеціалізуємося не за науками, а за проблемами. Це дозволяє, з одного боку, надзвичайно заглиблюватися в явище, що вивчається, а з іншого, — розширювати охоплення його зі всіх точок зору» [12, с. 54]. ХХІ століття ще більше посилює та поглиблює цю особливість науки.

Останнім часом поглиблення аналізу процесу інтеграції науки призвело до виокремлення такої властивості, як *трансдисциплінар-*

ність досліджень, і це поняття дедалі частіше зустрічається у науково-методологічній літературі. Іноді цей термін сприймається просто як синонім міждисциплінарності, але більш продуктивним видається їх семантичне розрізнення, що впливає зі змісту латинського слова *trans* — крізь, через. У вищевикладеному випадку це значення логічно асоціюється з виходом діяльності вчених за межі безпосереднього зіткнення кількох сусідніх дисциплін наукового пізнання. Тут йдеться про інтеграцію галузей знання, що більш-менш віддалені одна від одної об'єктно-предметними та методологічними особливостями. Таким чином, в інтегративних процесах цього типу взаємодія дисциплін відбувається на певній відстані, через науковий простір, поєднаний більш близькими (змістовно або методологічно) галузями знання.

Саме трансдисциплінарність стає найбільш «сильним» і типовим для епохи НТР проявом властивості інтегративності наукового знання. Трансдисциплінарний перенос (своєрідне стрибкоподібне переміщення) через певні сфери науки є характерним для таких, наприклад, галузей дослідження як математична лінгвістика, інженерна психологія, технічна естетика, космічна медицина, соціальна екологія, біотика або біоніка. Серед новітніх складових економічного знання такими, безперечно, є екологічна економіка та економіка інформаційної сфери. Ці та інші подібні дисципліни наочно виявляють чималий інформаційний ефект трансдисциплінарності в наукових дослідженнях [13].

Водночас сьогодні стає очевидним не лише внутрішньо-, між- та трансдисциплінарний синтез, а й процес синтезу методології наукового пізнання та суспільно-економічних відносин у певній формації. Наприклад, наукові відкриття породжують нові галузі науки, а вони, в свою чергу, дають поштовх методології пізнання та формують потребу в нових знаннях, інноваціях, відкриттях, метаданих тощо. Протягом століть описові та пояснючі функ-

ції науки здавалися достатніми, адже вони були адекватні сферам її переважного застосування у бутті соціуму. Як зазначають відомі дослідники прогресу пізнання, рекомендаційна роль науки, тобто та, яка прокладає шлях до управління, стала значною і особливо оціненою лише з середини ХХ ст. [14, с. 82].

Слід особливо наголосити, що інтеграція різних галузей науки і техніки, а також економіки завжди породжує помітний інноваційний ефект у науці та практиці вже тому, що при цьому неминуче виникає якісно новий сплав знання, який детермінує появу нового, нетрадиційного змісту. Зокрема, стосовно сучасної економіки (нової економіки, неоекономіки), то вона по-новому відповідає на запитання, що є ресурсами створення цінності, головною продуктивною силою, рушійними факторами та механізмами формування доданої вартості, які нові форми створення та просування цінності вважаються ефективними. Віртуалізація економіки формує новий світ, симуляцію реальності, де на перший план виходять інформаційні зв'язки, комп'ютерні технології, віртуальні гроші (криптовалюта), глобалізовані, національно знеособлені сутності, що набувають цінності внаслідок затребуваності у сфері суспільних відносин. Зокрема, згідно з одним із підходів, віртуальні валюти (переважно це стосується децентралізованих криптовалют) є послугою з дигіталізації всезагальної міри вартості, що динамічно номінується певною спільнотою на основі узгодженого алгоритму генерування, розподілу (перерозподілу) та обміну інформацією, наслідком чого є виникнення цифрового опціону, тобто права на затребування внеску у функціонування зазначеної спільноти. Тобто, віртуалізація економіки кардинально модифікує соціально-економічні відносини, економічні інститути, ціннісні орієнтири, поступово формуючи людину іншої якості, яка іманентна новому віртуальному світу.

Відзначаючи нематеріальність (віртуальність) неоекономіки, відомі економісти Дін Бейкер, Арджун Жаядев і Джозеф Стігліц називають

нову економіку *невагомою* (англ. *weightless economy*) — економікою ідей, знань, інформації та, на рівні зі зростаючою роллю країн, що розвиваються, відзначають її як найсуттєвішу відмінність цього століття від минулого. Вони наголошують, що така економіка стає найважливішою часткою економічного виробництва та стане дедалі важливішою для економічного зростання та розвитку як у розвинутих країнах, так і в тих, що розвиваються [15].

Яскравим прикладом детермінації неоекономікою та в контексті її новітніх форм може розглядатися вся історія розвитку дисциплін видавничо-поліграфічного комплексу як сектору національного господарства, де природничі, технічні, математичні та суспільствознавчі фрагменти знання постійно взаємодіють один з одним, породжуючи щоразу новий соціальний та економічний зміст інноваційного характеру, який згодом збагачує кожен конкретну галузь знання. Цей процес охоплює сфери матеріалознавства, інноваційні способи виготовлення друкованої продукції та пов'язані з нею форми праці, а також ергономічні, організаційні, економічні, інформаційні, екологічні та інші можливі комплексні фактори. При цьому центральним напрямом, на якому невпинно концентруються всі зусилля дослідників, постійно залишається прогрес відтворення й розповсюдження структурованої інформації в усій його якісній різноманітності, як елементу цілісної інформаційної сфери національної економіки [16].

Інший, аналогічний приклад — розвиток дисциплін екологічного напрямку в контексті подальшої модернізації національного господарства, формування у лоні екологічного знання (яке досить довго залишалося лише природничим, суто біологічним) якісно нового розділу — *соціальної екології*. Навіть із самої назви цілком очевидно, що ця наукова дисципліна була б абсолютно неможливою без провідної ролі інтеграції у науці наших днів: адже йдеться про той аспект екологічної теорії, який покликаний адекватно відображати взаємодію

суспільства і природи [17, 18]. Отже, він неминує бути цілісним сплавом двох великих напрямів наукового знання — природознавства та суспільствознавства (і до цього ще слід додати обов'язкову імплементацію принципово важливих компонентів іншого характеру — математичного, технічного, медичного, філософського, психологічного тощо).

Кардинальна відмінність цієї нової галузі екологічного знання починається вже з об'єкта дослідження. Для традиційної екології, започаткованої в ХІХ ст. Ернстом Геккелем, це були й до сьогодні є *екосистеми*, які об'єднують певні живі організми (біологічні види) з природним навколишнім середовищем їхнього існування та життєдіяльності. Для соціальної ж екології об'єктом вивчення є *соціоекосистеми* різних рівнів — локального, регіонального, глобального. Це поняття «можна визначити як стійку сукупність зв'язків між людським суспільством, або його окремими, відносно самостійними частинами, та навколишнім середовищем, або як систему «суспільство — природа», але в жодному разі не саме суспільство і не саму природу. В основі пізнавального інтересу соціальної екології є соціоприродні (між природою та суспільством) відносини, в основі яких завжди лежать деякі суттєві, закономірні зв'язки. При взаємодії суспільства та природи діють інші, суспільно-природні соціоекотичні закони, для пізнання яких потрібна принципово нова наука, об'єктом вивчення якої є системи вищого порядку — соціоекосистеми» [18].

У науці доби НТР соціальна екологія досить швидко посіла чільне місце. І навіть ширше: невдовзі вона опинилася у центрі потужного та важливого процесу *екологізації суспільства*. Власне кажучи, про його початок можна говорити саме з періоду формування цієї нетрадиційної галузі екологічної теорії. Екологізація суспільства (поряд із його глобалізацією та інформатизацією) надійно увійшла до найхарактерніших сучасних тенденцій розвитку світової спільноти.

Значною мірою саме завдяки інноваційному потенціалу ідей та методів соціальної екології людство одержало можливість ефективно опрацювати стратегію сталого розвитку [19, 20], а вона сьогодні має справді безпрецедентне значення для всієї планетарної цивілізації, що визнано на світовому рівні, зокрема, в документах ООН [21–27].

Особливо слід відмітити унікальну роль інтеграції науково-технічного знання у формуванні універсальних інформаційних уявлень і в науці, і в суспільстві загалом. До початку ХХ ст. поняття *інформація*, по суті, не мало специфічного змісту в науці і, відповідно, практично не використовувалося вченими. Як зазначає академік А.Д. Урсул, перші спроби вивчення цього поняття почалися лише в 1920-х рр. в теорії журналістики [28]. Ситуацію докорінно змінило формування теорії інформації та кібернетики, і це помітно сприяло розгортанню НТР. Принципово важливим є той факт, що дуже істотною її площиною є інформаційна (або ж комп'ютерна) революція [29]. У другій половині ХХ ст. у науковій картині світу інформація вже посідає одне з найважливіших місць — поряд із матерією та енергією [30]. За цим стоїть той знаменний факт, що у цьому понятті було інтегровано уявлення про найрізноманітніші інформаційні феномени природи, суспільства, техніки та технологій, внутрішнього світу людини.

У результаті цієї революції категорія інформації стала основою особливого пізнавального підходу як істотного і навіть необхідного компонента сучасної загальнонаукової методології — *інформаційного підходу* [31]. За своєю природою інформаційний підхід у науці (так само як системний, структурний, функціональний, модельний, імовірнісний, алгоритмічний та інші загальнонаукові підходи) має глибоко інтегративний характер і органічно пов'язаний з трансдисциплінарною взаємодією у творчості вчених і міжгалузевим синтезом знань. Поряд із цим кожен із таких підходів неминуче породжує кардинально нову наукову інфор-

мацію, яка певним чином розкриває змістовно важливі риси найрізноманітніших об'єктів дуже різних (і в принципі всіх без винятку) сфер реальності.

Але це, так би мовити, суто науковий (точніше науково-методологічний) зріз проблеми. Значно ширший, загальносоціальний інноваційний її зміст став зрозумілим дещо пізніше, — із прискоренням розвитку електронної обчислювальної техніки і впровадженням нових поколінь комп'ютерів як основи безпаперової інформатики [32]. Найширше впровадження інтегральних схем у основне технологічне обладнання промисловості і будівництва, транспорту і зв'язку, лісового та сільського господарства, у медицину й охорону здоров'я, освіти, культуру, сферу виробництва і сервісу тощо відкрило шлях новітнім інформаційним технологіям практично в усі галузі життя суспільства. Ці перетворення, без перебільшення, стали істотним складником інформаційної революції планетарного масштабу. Іншими словами, інформаційний підхід нині являє собою могутній інструмент не лише пізнання, але й перетворення дійсності.

Інноваційну роль цього потужного процесу у науці та практиці добре помітно на прикладі сучасних видавничих технологій [29]. Уся історія людства доводить, що книга — аж ніяк не рядова форма паперового втілення інформації, не просто одне з багатьох її джерел у суспільстві. Це величезне культурне надбання соціуму, пов'язане із задоволенням низки духовних потреб людини, що водночас містить інформацію, як ресурс подальшого розвитку індивідуума та суспільства в цілому. В цьому контексті потребує серйозного коригування відома позиція Маршалла Маклюена про історичний кінець «галактики Гутенберга» [33]. Інша справа, що книга з часом неминуче змінює свою фізичну форму, набуває нових властивостей. Нині її доля і стратегічні перспективи якнайтісніше поєднані з прогресом інформатизації та дигіталізації суспільно-економічних процесів.

Конституювання *економіки інформаційної сфери* як особливої галузі сучасної науки, без сумніву, теж є одним із багатьох результатів цієї революції. В умовах поступового поглиблення інформатизації суспільства мало виникнути саме таке відгалуження економіки, а для його вивчення відповідна наукова дисципліна — як прояв поширення інформаційного підходу в науці. З одного боку, виокремлення ще однієї нової дисципліни — безперечний, цілком очевидний прояв диференціації науки. Але, з іншого боку, зміст і характер цієї галузі знання є такими, що вона відчутно веде до об'єднання раніше роз'єднаних розділів наукової теорії — економічного знання, наук про управління та інформацію (і отже, це глибинний прояв інтеграції науки). У контексті наведеного раніше — це трансдисциплінарний, міжгалузевий синтез наукового знання, тобто найпродуктивніший, найцінніший з методологічного погляду. Важливо зазначити, що вже цей момент, без сумніву, несе в собі певні евристичні можливості, які мають потенціал та перспективу реалізації [34].

Зазначимо, що інформаційний підхід до пізнання дійсності (як одне із явищ інформаційної революції) сформувався саме в другій половині ХХ ст. Один із способів наочно продемонструвати це явище пов'язаний із аналізом наукової творчості академіка В.І. Вернадського. Фундаментальні праці видатного вченого, як відомо, значною мірою увібрали в себе історію та філософію науки. Одна з його найвідоміших праць «Наукова думка як планетарне явище» — це засади вчення про ноосферу. Предметний показник, складений до цієї книги у 1970-х роках, охоплює понад 500 понять, — не лише природознавчих, а й пов'язаних із соціально-історичним та філософсько-методологічним аналізом розвитку науки. Серед них низка найважливіших понять наукознавства та методології: наука, наукова думка, наукове мислення, наукова істина, наукове знання, наукове пізнання, наукове дослідження, наукова творчість, наукова проблема, наукова концеп-

ція, наукова теорія, наукова дисципліна, інтуїція та багато інших. При цьому поняття інформації (або наукової інформації) у показчику відсутнє [12].

У наші дні економіка інформаційної сфери крок за кроком поступово ставатиме одним із тих нетрадиційних розділів наукової теорії, які покликані аналізувати реальне економічне життя суспільства крізь призму інформаційних уявлень сучасності та основних парадигм інформаційного підходу [31]. Вже у першому наближенні можна бачити органічний зв'язок цієї нової дисципліни з могутньою тенденцією інтеграції наукового знання у добу НТР. Це принципово важлива теза, яка багато в чому дозволяє зрозуміти логіко-методологічну природу нового теоретичного утвору, його інтегративно-синтетичний характер. Слід усвідомлювати, що саме ця риса нової економічної (та водночас інформаційної) дисципліни має адекватно віддзеркалювати специфіку соціально-економічних реалій сьогодення.

Ще одна істотна думка методологічного характеру пов'яже суто наукову та суспільно-практичну площину реального сучасного розвитку: оригінальний зміст та евристична спрямованість наукової інтеграції дуже часто породжують інновації в науці, техніці, економіці, соціальній практиці. В цілому це відчутно збагачує інноваційний потенціал економічного знання, адже традиційні галузі економіки у цьому аспекті не можуть зрівнятися з якісно новими розділами теорії, такими, наприклад, як *екологічна економіка* або *економіка туризму* [35, 36].

Своєю чергою, екологізація економічного знання є наочним прикладом того, як інтеграція різних галузей науки детермінує не лише принципово нові і водночас важливі теоретичні положення, але й соціально значущі новації. Евристичний заряд інформатизації суспільства, її творчий та науково-методологічний потенціал видаються у цьому аспекті не менш продуктивними. Між іншим, поняття екологічної інформації та пов'язана з ним (безпосе-

редньо та опосередковано) наукова проблематика — це свого роду семантичний місток, який наочно поєднує наведені новітні дисципліни економічного комплексу знань, особливо це відчутно при дослідженні певних конкретних проблем, наприклад, у зв'язку з поглибленням концепції Екологічної Конституції Землі та її значення для майбуття людства [37, 38].

Коли розглядаємо методологічну роль інформатизації та екологізації соціуму в ініціюванні економіки інформаційної сфери, як особливої наукової дисципліни, мимоволі згадується ще одна стратегічна тенденція розвитку світової спільноти сьогодення — глобалізація. Це те, про що колись В.І. Вернадський проникливо писав: «Людина вперше реально зрозуміла, що вона житель *планети* і може — має — мислити і діяти у новому аспекті, не тільки окремої особистості, сім'ї або роду, держав чи їх союзів, але і в *планетарному аспекті*» [12]. Справді, у своєму зв'язку і взаємодії глобалізація, інформатизація та екологізація суспільства істотно допомагають зрозуміти характер нашої доби. Важливою для виконуваного аналізу рисою є те, що процес глобалізації вже став об'єктом вивчення особливого розділу науки — глобалістики, який спеціально сформувався саме з цією метою. Своєю появою в науці цей оригінальний напрям досліджень значною мірою зобов'язаний саме інтеграції наукового знання.

Дослідження процесу формування економіки інформаційної сфери є цікавим та ефективним ще в одному аспекті. Завдяки винятковій важливості основних теоретико-методологічних характеристик цієї дисципліни стає можливим вихід на гранично загальні питання сучасної науково-технічної та інноваційної політики. Повністю оцінити інноваційний ефект зародження в науці економіки інформаційної сфери, можливо, дозволять певні перспективні результати евристичного характеру внаслідок поглиблення міжгалузевого синтезу, насамперед, на перетині інформологічної та економічної площин наукової теорії, вна-

слідок дослідження та інтеграції її різних форм та інструментарію.

Водночас варто зазначити, що характерні для умов нової економічної реальності процеси віртуалізації економіки породжують зовсім інші специфічні феномени. З одного боку, це — фінансіалізація, яка змінює не тільки ресурсну складову, а й основні джерела живлення економіки. З іншого боку, виникає явище креативізації, яке видозмінює продукт, продуктивні сили та інші фактори виробництва. Однак зауважимо, що без існування цих взаємопов'язаних складових віртуалізації кожна з них окремо не досягає необхідного ефекту.

Прийнято вважати, що поняття *фінансіалізація* (фінансизм) виникло через зростання ролі фінансового капіталу напередодні «Великої депресії» 1920—30-х років [39, 40]. Водночас, розуміння величезної, але негативної ролі фінансового сектору виявляли ще батьки-засновники США [41].

Явище фінансіалізації породжене величезним зростанням кількості фінансових потоків, інституцій, професіоналів ринку та їх впливу на перерозподіл національного доходу, живлення реального сектора, ринок праці, формування економічної політики, фінансову поведінку окремих осіб. Необхідно наголосити, що зростання обсягів та ролі фінансів набуло значних масштабів ще у 1980-х роках у зв'язку з розвитком цифрових технологій, які кардинально змінили не лише світ фінансів, а й споживача фінансових послуг. Томас Філіппон відзначає, що фінансування ІТ-революції знаменувало третю стадію зростання фінансового ринку¹ та призвело до збільшення частки фінансового сектора з 4 % наприкінці 1970-х років до 8,3 % у 2006 р. [42]. Іншими істотними

¹ Перша стадія охоплювала період між 1880—1900-ми рр. та була обумовлена потребою у фінансуванні залізниць та галузей важкої промисловості. Друге велике збільшення масштабів фінансового ринку відбулось між 1918—1933-ми рр. у зв'язку з фінансуванням розвитку електроенергетики, а також автомобільної та фармацевтичної галузей [49].

віхами у цьому контексті доцільно вважати концептуальні бачення провідника вітчизняної наукової школи фінансової глобалістики академіка О.Г. Білоруса щодо гіперфінансіалізації світової економіки [43], академіка Т.І. Єфименко щодо контексту забезпечення фіскальної та монетарної безпеки національної економіки [44], С.С. Гасанова стосовно фіскальних правил і відповідальності у контексті економічної безпеки [45].

Останніми десятиліттями віртуальний фінансовий світ у разі перевищив реальний за рахунок інтенсифікації використання іпотеки, похідних інструментів, зростання ролі та масштабів спекулятивних операцій на фінансових (передусім, фондових) ринках, поширення фінансових інновацій, тобто, по суті креативізації фінансової системи. Фінансові продукти інновації стали явищем, яке потребувало креативності як умови розвитку фінансової системи. Основна риса креативного продукту — можливість зростання його цінності внаслідок посилення нематеріальної складової — почала виступати передумовою реалізації ефективних операцій на фінансовому ринку.

Поняття *фінансономіка* найкраще характеризує усе різноманіття явищ, які породжує фінансіалізація, підживлена креативізацією та інформатизацією. Фінансова діяльність трансформувалася у віртуальну сферу, яка функціонує без матеріальної основи [46]. Існує думка про макроекономічний рівень прояву фінансономіки, до характеристик якого належить «вплив капіталу з реального сектору у фінансовий, що й призводить до зростання частки фінансового сектору у валовому внутрішньому продукті; розширення сфери застосування електронних грошей та відповідних платіжних засобів; зростання обсягів тіньових фінансових операцій, особливо із застосуванням похідних фінансових інструментів» [47]. Виділяють також мікроекономічний рівень, на якому відбуваються: посилення фінансового контролю в підприємницьких струк-

турах; зростання частки фінансових активів у балансах нефінансових корпорацій; урахування тенденцій фінансового ринку як визначального чинника при формуванні підприємницьких стратегій; зростання частки фіктивної складової в капіталі підприємств; підвищення темпів зростання доходів фінансових установ порівняно з іншими сферами підприємництва; забезпечення вищого рівня матеріального стиmuлювання керівників і менеджерів установ фінансового сектору порівняно з нефінансовими корпораціями [41]. Варто зазначити, що на макрорівні спостерігається явище невидимого «перетину» кордонів грошима, що робить фінансономіку майже позбавленою національних особливостей, виводить фінанси з-під контролю держави, послаблює дію практично усіх інструментів і заходів державного регулювання економіки.

За умов панування фінансономіки світ грошей стає все більш могутнім, захоплює дедалі більше країн, де зменшується роль держави, її вплив на економіку, натомість домінує регулювання з боку наднаціональних інституцій. Реальна ж економіка стає більш слабкою та територіально (географічно) обмеженою. Цифровізація (у деяких джерелах — інформатизація, дигіталізація) змінює не лише ресурсну складову, а й сам продукт, форму його пропозиції на ринку та систему його просування. Сфера цифрової економіки захоплює виробництво, торгівлю, комунікації, державне управління тощо. Для свого існування вона потребує відповідної цифрової інфраструктури, до якої належать телекомунікації та інформаційні технології, безготівкові розрахунки, електронне урядування, «розумне місто», цифрове агровиробництво, електронна комерція та торгівля, дистанційна та інші новітні форми навчання, цифрова медицина, змінений характер наукових досліджень та інновацій, зміна соціальної парадигми та суспільних відносин, зокрема із застосуванням штучного інтелекту та смарт-технологій. Найбільше під впливом дигіталізації змінюється економіка,

що обумовлює появу у науковому дискурсі нового терміну — *цифрова економіка*, під якою розуміють довгохвильовий перетворювальний процес соціально-економічного та авангардного характеру розвитку структурних одиниць, що проявляється в досягненні пікових показників інноваційного розвитку [48].

В одному з останніх оглядів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо цифрових змін у Швеції відзначалося, що зростаюча пропозиція цифрових послуг означає, з одного боку, відкриття нових ринків, з іншого — підвищення рівня конкуренції, зокрема й у світових масштабах. В умовах дигіталізації темпи зростання продуктивності праці сповільнюються, однак інвестиції в знання залишаються високими та можуть бути краще використані для впровадження інновацій. Значні обсяги інформації (*big data*) і штучний інтелект дозволяють створювати нові бізнес-моделі й нові послуги, але натомість вимагають ефективного управління цифровими ризиками та конфіденційністю. Політика узгодженості стала важливою, щоб скористатися перевагами цифрових перетворень і водночас зберегти соціетальні цінності [49]. Отже, змінюються ринки, продукти, соціум, характер бізнес-процесів, виробничої, інвестиційної та управлінської діяльності, відбуваються помітні зрушення у глобалізаційному аспекті. До найбільш актуальних напрацьованих документів щодо встановлення регуляторних та інституційних засад цифрової економіки в контексті економічного розвитку належать підсумкові матеріали саміту країн G-20 у м. Осака (Японія) у 2019 р. Зокрема, у окремому документі Декларації з питань цифрової економіки (Osaka Declaration on Digital Economy) [50] наголошується на потребах ширшого діалогу стосовно використання потенціалу цифрової економіки для інновацій і забезпечення швидких темпів розвитку за умов максимізації користі від цифрових технологій. Водночас основна декларація за результатами зазначеного саміту містить окремий розділ

«Інновації: дигіталізація, вільний обіг інформації з довірою», в межах якого акцентується увага як на важливості інновацій для досягнення Цілей сталого розвитку ООН, так і на їх придатності для формування інклюзивних, сталих, безпечних та вартих довіри спільнот на основі використання цифрових технологій, ефективного використання інформації. У цьому контексті запропоновано подальший дискурс щодо модернізації відносин у рамках Всесвітньої торгівельної організації (ВТО) стосовно інституціоналізації електронної комерції. Проте одночасно наголошується на прихильності країн-лідерів людиноцентричному суспільству, яке у тлумаченні Японії, отримало кваліфікацію Society 5.0, ймовірно символічно продовжуючи логічний ряд від Industry 4.0. Також, у цьому контексті окремо зазначено про істотні виклики у подібній суспільній формації, які природно асоціюються зокрема й з дотриманням приватності, захисту даних, правами інтелектуальної власності та безпекою. Відповідною реакцією на ці ризики є акцент на дотримання безпечного регулювання на основі розроблених Рекомендацій ОЕСР для використання штучного інтелекту, врахування відповідних положень у розвитку Інтернету Речей (Internet of Things), середнього та малого бізнесу, вразливих верств населення та адекватного врядування на локальному рівні, зокрема у розумних містах [51]. Отже, наднаціональні регулятори та країни-лідери, усвідомлюючи докорінні трансформації суспільно-економічних відносин на сучасному етапі, істотним чином намагаються нівелювати вбудовані виклики невизначеності соціально-економічного розвитку, зокрема знайти протидію ризикам відчуження нової економіки від соціальної сутності людини, особливо у зв'язку з дигіталізацією та фінансіалізацією навколишнього середовища буття особистостей у суспільствах.

На ринку праці цифровізація спричиняє величезні структурні трансформації, роблячи непотрібними певні професії та створюючи нові

професії та робочі місця. Водночас зауважимо, що рівень вимог до залучених у сферу цифрової економіки спеціалістів зростає та потребує креативності як безумовної характеристики кандидата на відповідну посаду. Складність і швидкість бізнес-процесів посилюються, водночас зростає вартість помилки.

Дигіталізація додає дедалі більше волатильності (мінливості) всім ринкам — товарів, послуг, фінансовим ринкам і ринкам адміністративних послуг, у зв'язку з масштабним зростанням складності та множенням взаємозв'язків між економічними контрагентами. У цифровій економіці формується величезна кількість інноваційних креативних продуктів, які, у свою чергу, спричиняють появу нових різновидів продуктів, зокрема й таких, що ґрунтуються на модернізації парадигми соціально-економічних відносин та появи нових інститутів, наприклад: *BioTech*, *BlockChain*, *Digital marketing*, *e-ID*, *FinTech*, *GovTech*, *LegalTech*, *NanoTech*, *RetailTech*, *TeleHealth*, *BigData*, *Industry 4.0*, *Society 5.0*, *Artificial Intelligence (AI)*, *SmartAgro* [48].

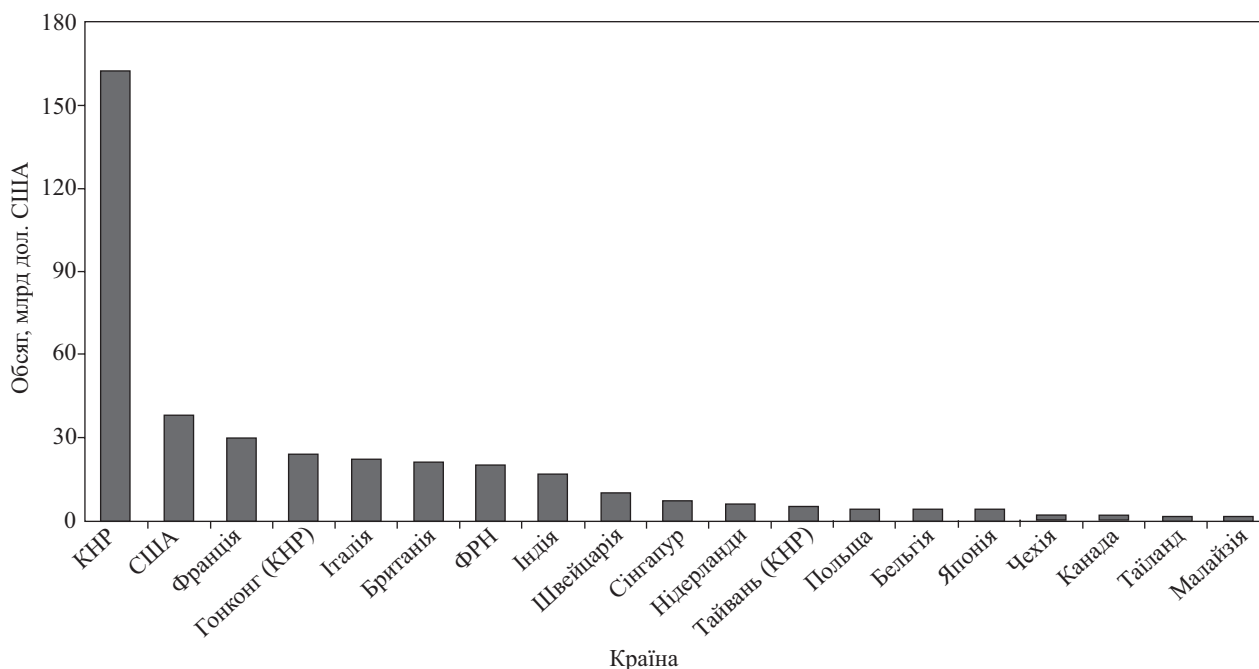
Помітну тенденцію сучасного розвитку економіки становить також *креативізація*. Вона, зокрема, являє собою процес поступового перетворення творчих здібностей у фактор виробництва та продуктивну силу, що обумовлює її наявність у широкому колі продуктів для надання їм доданої (добавленої) вартості та отримання доступу до капіталів. Одночасно креатив починає набувати характеру ресурсу, за який платять, та продукту, вартість якого визначається вмістом цього ресурсу.

Можна сказати, що саме фінансіалізація створила інституційні умови для формування такого явища, як креативна економіка. При цьому процесі спостерігається утворення значного надлишкового капіталу, який «шукає» нові шляхи, форми та предмети інвестування, що відриваються від матеріальної складової та спрямовуються на ідею, творчий задум та інші форми віртуальної реальності. У структурі капіталу як самозростаючої вартості виокрем-

люється специфічна складова — креативний капітал, який самостійно виступає об'єктом інвестування. Саме надлишок капіталів та нерівномірний розподіл їх (між економіками світу, регіонами, галузями тощо) може породжувати масштабний рух цінностей, потоки фінансів та створювати нові ринки. Нарешті, креативна економіка сама себе відтворює: створення креативного продукту потребує креативності в наданні йому додаткової вартості, його просуванні на ринку, формуванні креативної інфраструктури, що множить грошові кошти, які обслуговують ці процеси.

Прояви віртуалізації економіки є об'єктивними процесами, які певною мірою характеризують усі країни, допускаючи при цьому нерівномірність розвитку окремих складових віртуальної економіки — фінансіалізації, креативізації, дигіталізації та (або) інформатизації. Однак зазначимо, що найяскравіше ці взаємоузгоджені процеси проявляються в мегаполісах, світових, національних і регіональних науково-культурних центрах, оскільки саме у них концентрація складових посилює синергетичний ефект їхньої взаємодії. Об'єктивний характер змін, які відбуваються в новій економіці, не виключає участі органів державної влади у стимулюванні бажаних структурних перетворень та посиленні позитивних тенденцій, що впливають на сталий розвиток країни.

Найістотнішим фактором еволюції креативної економіки є організація креативного навчання у вищих навчальних закладах, які готують фахівців як в традиційних (для креативної економіки) галузях, так і в інших сферах діяльності. Необхідними умовами для прояву креативності є: наявність творчої особистості, творчих підходів у процесі її навчання та творчого середовища, в якому цей процес відбувається. У центрі уваги повинна бути людина, яка здатна відчутти потребу в креативі та генерувати його. Про таких особистостей Річард Флоріда писав: «Це люди, творчий геній яких вплинув на траєкторію цілих галузей промисловості; їхні прориви та діловитість спричини-

Експорт креативних товарів за основними країнами-експортерами за 2015 рік, млрд дол. США
 Джерело: <http://unctadstat.unctad.org/EN/Infographics.html/> (дата звернення: 03.12.2018).

ли створення нових компаній і галузей промисловості та повністю переробили існуючі» [52, с. 46].

Слід розрізнити креативний підхід до організації навчання та підготовку фахівців для креативної економіки. Перший процес пов'язаний із формуванням спеціаліста, здатного креативно мислити, діяти, приймати рішення та впроваджувати свої ідеї в практику суспільно-господарської діяльності. Другий означає підготовку фахівців для визначеного кола секторів економіки, які належать саме до креативної економіки. Ці процеси актуалізуються сьогодні зважаючи на стрімкі темпи розвитку креативної економіки як сектору національного господарства, що потребує формування відповідного ринку робочої сили. Межі між цими поняттями з плином часу швидко розмиваються, і саме для подальшого розвитку інституційного забезпечення прогресу зазначених явищ важливою є категоріальна визначеність, яку, зокрема, передбачають зміни до

Закону України «Про культуру». Цим законом до національного нормативно-правового поля введено поняття «*креативні індустрії*» — види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості й робочих місць через культурне (мистецьке) та (або) креативне вираження, а їх продукти та послуги є результатом індивідуальної творчості [53]. Сенс цього поняття обумовлюється також наочністю лідерства розвинутих країн за показниками експорту товарів із високою часткою креативної складової, абсолютними обсягами реалізації креативних товарів у світовій економіці та рівнем зайнятості у відповідних секторах. Зокрема, за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD, ЮНКТАД), світовий обсяг торгівлі креативними продуктами в 2015 р. склав 510 млрд дол. США. Безперечним лідером з експорту креативних товарів є Китайська Народна Республіка, далі, з великим відривом від неї, йдуть США, Франція, Італія та ін. (рисунок).

Креативна економіка є досить диверсифікованою: за одним із підходів до її вимірювання, вона складається з 11 секторів (таблиця). З них найбільша частка за рівнем доходів припадає на телебачення та візуальні мистецтва. Видання газет і журналів за рівнем доходів посідає третю сходинку, водночас за рівнем зайнятості — лише шосту. Значні розриви спостерігаються в секторі продажу музики: він обіймає лише 10-ту позицію щодо можливості генерування доходів, тоді як зайнятість у цьому секторі є найбільшою після телебачення. Майже такі самі диспропорції мають місце у книговидаванні. Частково ці явища пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності, які саме в цих секторах порушуються.

Дін Бейкер із співавторами зазначають, що для творчих робіт, таких як звукозапис, фільми чи книги, майже нульова вартість передачі через Інтернет не дає можливості відшкодувати вартість створення твору. Забезпечення новатора законним правом виключати інших з виробництва подібного продукту дає свободу визначення ціни понад граничні витрати, до-

зволяючи запроваджувати досить високі ціни для відшкодування вартості першої копії [15]. Водночас цифровізація порушує логіку та раціональність економічного господарювання за умов невідповідності інфраструктури або нерівних можливостей доступу всіх членів суспільства (*digital divide*), зокрема щодо можливості захисту таких прав, оскільки створення систем відповідного захисту креативного продукту інколи за вартісними показниками є співставним зі створенням самого креативного продукту, а час, необхідний для отримання копірайту, значно відтерміновує момент позиціонування та презентації продукту на ринку. Більше того, для деяких країн з невисоким рівнем доходів на душу населення запровадження патентної справи та захист прав інтелектуальної власності є вагомими гальмівними чинниками розвитку національної креативної економіки. Водночас розвинена система захисту прав інтелектуальної власності змушує ці країни бути на узбіччі прогресу та сплачувати інтелектуальну ренту розвинутих транснаціональним корпоративним мережам.

Структура культурних і креативних секторів економіки за рівнем доходів та зайнятістю

Місце	Сектор	Дохід		Рівень зайнятості в секторі, млн осіб	
		млрд дол. США	% від загального доходу	млн осіб	% від загального числа
1	Телебачення	477	20,9	3,53	11,2
2	Візуальні мистецтва	391	17,1	6,73	21,4
3	Газети та журнали	354	15,5	2,86	9,1
4	Реклама	285	12,5	1,95	6,2
5	Архітектура	222	9,7	1,67	5,3
6	Книговидавання	143	6,3	3,67	11,6
7	Сценічне мистецтво	127	5,5	3,54	11,2
8	Ігри	99	4,3	0,61	1,9
9	Кінематографія	77	3,4	2,48	7,9
10	Музика	65	2,8	3,98	12,6
11	Радіо	46	2,0	0,50	1,6
Всього		2285	100	31,52	100
Всього (за винятком подвійного рахунку)		2253		29,51	

Складено за [54].

Візьмемо до уваги і те, що науково-технічна революція, яка розпочалася в середині ХХ століття, триває та поглиблюється. Це означає, зокрема, поступове зростання ролі технічних дисциплін та їхньої участі у загальному синтезі знань. Отже, інтеграція науково-технічного знання є вельми специфічним та значущим фактором конститування нових форм і методів пізнання економіки і детермінації у цьому семантичному контексті можливих інновацій різного роду.

Достатньо оригінальний зміст такого підходу дає надію на подальший продуктивний розвиток. Одним із таких напрямів є синтез науки та реальної економіки, що породжує низку цікавих явищ категоріального характеру в контексті детермінації економіки інформаційної сфери. З одного боку, віртуалізацію глобальної економіки та суспільних відносин щодо використання продуктивних сил і засобів праці, а саме інформації, знань і симулякрів явищ на зразок цифрових фінансових інструментів і криптовалюти (віртуальної валюти). Таким шляхом певним чином структурується *інформаційно-знаннєва* сфера, яка безпосередньо формує когнітивно-методологічний потенціал економіки нової формації, що ґрунтується на використанні досягнень сучасної науки, інноваційному потенціалі та нових знаннях. З іншого боку, відбувається процес ускладнення та диверсифікації спеціальної ринкової інфраструктури, яка саме обслуговує інформаційну сферу та породжені нею сутності. Остання є матеріальною відповідно до елементів, які її формують, та результуючої продукції, проте її живлення відбувається за рахунок нематеріальних інформаційних потоків та їхніх похідних форм. У нашій інтерпретації цю сферу доцільно детермінувати як *інформаційно-інфраструктурну*. Вона упереднює техніко-технологічні та регуляторно-організаційні скла-

дові суспільно-економічних відносин щодо реалізації наукових надбань і впровадження їх результатів у суспільну практику. Нарешті, досліджуючи новий ресурс, який породжений інформацією та перероблений безпосередньо (людиною) у новий продукт — креативний, вважаємо за доцільне виокремити *людиноцентричний підхід*, пов'язаний із існуванням людини нової якості — *Homo creativus*, та нових соціально-економічних відносин в контексті інформаційно-креативної економіки. Сучасне економічне знання найбільшою мірою використовує творчі здібності особистості та спрямовує їх на задоволення відповідних потреб найвищого рівня, зокрема для забезпечення передумов сталого розвитку.

Отже, враховуючи постійну модернізацію світових соціально-економічних відносин, об'єктивний розвиток економіки як сфери суспільної діяльності, еволюцію її методів пізнання та інших інструментів, доцільно активізувати фаховий дискурс щодо структуризації так званої цифрової економіки. На наш погляд, її основні форми (аспекти, площини) — інформаційно-інфраструктурна (віртуальна економіка, *BioTech*, *Blockchain*, *Digital-marketing*, *e-ID*, *FinTech*, *GovTech*, *LegalTech*, *NanoTech*, *RetailTech*, *TeleHealth*, *BigData*, *Industry 4.0*, *Society 5.0*, *Artificial Intelligence*, *SmartAgro*), інформаційно-знаннєва (наука та освіта, семантично-когнітивні інновації, *BigData*), інформаційно-креативна (авторські та суміжні права, креативні індустрії). Два останніх компонента при цьому інституалізуються в економіку інформаційної сфери. Значений підхід дозволяє збалансовано досліджувати історичний та змістовно-сутнісний методологічні аспекти трансформації економічної науки відповідно до об'єктивних передумов суспільного життя і практики, більш чітко ідентифікувати перспективні напрями інтеграції пізнання на основі інформаційного підходу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Bernal J.D. The social function of science. London, 1939. 482 p.
2. Готт В.С., Семенюк Э.П., Урсул А.Д. Научно-техническая революция и современная наука. *Философские науки*. 1981. №1. С. 3–12.
3. Современная научно-техническая революция. Историческое исследование / под ред. С.В. Шухардина. Москва, 1970. 256 с.
4. Rifkin J. The third industrial revolution. London, 2011. 270 p.
5. Schwab K., Davis N., Nadella S. Shaping the fourth industrial revolution. Cologne (WEF), 2018. 287 p.
6. Планк М. Единство физической картины мира. Москва, 1966. 287 с.
7. Франко І.Я. Наука і її взаємини з працюючими класами. Збір. тв. у 50 т. Т. 45. Київ, 1986. С. 24–40.
8. Чепиков М.Г. Интеграция науки. Философский очерк. Москва, 1981. 276 с.
9. Диалектика в науках о природе и человеке. Кн. 3. Единство и многообразие мира, дифференциация и интеграция научного знания / под ред. А. Д. Урсула. Москва, 1983. 400 с.
10. Кедров Б.М. О синтезе наук. *Вопросы философии*. 1973. № 3. С. 77–90.
11. Кедров Б.М. Классификация наук. Москва, 1985. 543 с.
12. Вернадский В.И. Размышления натуралиста: в 2-х кн. Кн. 2. Научная мысль как планетное явление. Москва, 1977. 192 с.
13. Семенюк Э.П. Информационный эффект трансдисциплинарности в концепции устойчивого развития. *НТИ. Сер. 1*. 2019. №1. С. 1–13.
14. Карпинская Р.С., Лисеев И.К., Огурцов А.П. Философия природы: Коэволюционная стратегия. Москва, 1995. 357 с.
15. Baker D., Jayadev A., Stiglitz J. Innovation, intellectual property, and development: A better set of approaches for the 21st century. URL: <http://cepr.net/images/stories/reports/baker-jayadev-stiglitz-innovation-ip-development-2017-07.pdf> (дата звернення: 29.11.2018).
16. Котляревський Я.В., Князев С.І., Мельников О.В. Напрями розвитку інноваційних процесів у видавничо-поліграфічній галузі. *Наука та інновації*. 2015. Т. 11, № 2. С. 5–19
17. Назарук М.М. Соціальна екологія: Взаємодія суспільства і природи. Львів, 2013. 348 с.
18. Bookchin M. The philosophy of social ecology. Essays on dialectical naturalism. Montreal, New York, 1990.
19. The Earth Summit. The United Nations Conference on Environment and Development (UNCED). Introd. and commentary by S.P. Johnson, London, 1992. 532 p.
20. Reid D. Sustainable development. An introductory guide. London, 1995. 261 p.
21. Agenda 21 / UN (1992). URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf> (дата звернення: 03.12.2018)
22. Johannesburg Declaration on Sustainable Development / UN (2002 URL: <http://www.un-documents.net/jburgdec.htm> (дата звернення: 03.12.2018).
23. Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development / UN (2002 URL: <http://www.un-documents.net/jburgpln.htm> (дата звернення: 03.12.2018).
24. Rio Declaration on Environment and Development / UN (1992). URL: <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm> (дата звернення: 03.12.2018).
25. The Future We Want / UN (2012). URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/476/10/PDF/N1147610.pdf?OpenElement> (дата звернення: 03.12.2018).
26. Transforming our world : The 2030 Agenda for Sustainable Development / UN (2015). URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld> (дата звернення: 03.12.2018).
27. United Nations Millennium Declaration / UN (2000). URL: <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm> (дата звернення: 03.12.2018).
28. Урсул А.Д. Проблема информации в современной науке. Философские очерки. Москва, 1975. 288 с.
29. Melnikov A.V., Semenyuk E.P. The information revolution and the modern printing industry. *Scientific and Technical Information Processing*. 2014. V. 41, no. 1. P. 1–11.
30. Соболев С.Л., Китов А.И., Ляпунов А.А. Основные черты кибернетики. *Вопросы философии*. 1955. № 4. С. 136–148.
31. Семенюк Э.П. Информационный подход к познанию действительности. Киев, 1988. 240 с.
32. Глушков В.М. Основы безбумажной информатики. Москва, 1982. 552 с.
33. McLuhan M. Gutenberg galaxy. The making of typographic man. Toronto, 1962. 293 p.

34. Semenyuk E.P., Kotlyarevsky Ya.V., Kniaziev S.I., Melnikov A.V. Information economy: The formation of special-purpose categorical framework. *Science and innovation*. 2017. V. 13, no. 3. P. 5–19.
35. Мальська М.П., Рутинський М.Й., Білоус С.В., Мандюк Н.Л. Економіка туризму: Теорія та практика. Київ, 2017. 544 с.
36. Туниця Ю.Ю. Екоеконіміка і ринок: Подолання суперечностей. Київ, 2006. 314 с.
37. World Environmental Constitution. Methodological foundation. Ed. By Yu. Tunytsya. Lviv, 2014. 400 p.
38. Каденюк Л.К. Ідея Екологічної Конституції Землі як фактор національної і глобальної безпеки. *Вісник Нац. акад. наук України*. 2017. № 3. С. 65–74.
39. Світові фінанси : Сучасні тенденції та перспективи розвитку / за заг. ред. О.І. Рогача. Київ, 2013. 351 с.
40. Philippon T. The future of the financial industry. URL: <http://w4.stern.nyu.edu/blogs/sternonfinance/2008/11/the-future-of-the-financial-in.html> (дата звернення: 29.11.2018).
41. Turbeville W. Financialization and a new paradigm for financial markets. URL: <https://www.demos.org/sites/default/files/publications/Tuberville.pdf> (дата звернення: 29.11.2018).
42. Philippon T. Has the U.S. finance industry become less efficient? On the theory and measurement of financial intermediation. URL: http://pages.stern.nyu.edu/~tphilipp/papers/Finance_Efficiency.pdf (дата звернення: 29.11.2018).
43. Білорус О.Г. Гіперфінансiалiзацiя свiтової економiки та її глобальнi проблеми й наслiдки. *Фiнанси України*. 2014. № 12. С. 32–41.
44. Єфименко Т.І. Фіскальна та монетарна безпека національної економіки. Київ, 2016. 447 с.
45. Гасанов С.С. Фіскальні правила і фіскальна відповідальність : Контекст економічної безпеки. *Фінанси України*. 2018. № 3. С. 7–23.
46. Халина О.В. Финансомика как современная форма хозяйственного развития. *Бизнес Информ*. 2012. № 1. С. 169–173.
47. Пшик Б. Фінансоміка як новітній напрям економічної науки: Сутність, передумови виникнення, особливості прояву. *Вісник НБУ*. 2013. № 7. С. 55–61.
48. Краус К.М., Краус Н.М., Голобородько О.П. Цифрова економіка: Тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf (дата звернення: 29.11.2018).
49. OECD Reviews of Digital Transformation: Going Digital in Sweden / OECD (2018). URL: <http://www.oecd.org/sweden/oecd-reviews-of-digital-transformation-going-digital-in-sweden-9789264302259-en.htm> (дата звернення: 29.11.2018).
50. Osaka Declaration On Digital Economy / G20 (2019). URL: https://www.g20.org/pdf/special_event/en/special_event_01.pdf (дата звернення: 20.10.2019).
51. G20 Osaka Leaders' Declaration / G20 (2019). URL: https://www.g20.org/pdf/documents/FINAL_G20_Osaka_Leaders_Declaration.pdf (дата звернення: 20.10.2019).
52. Florida R. The flight of the creative class: The new global competition for talent. New York, 2005. 320 p.
53. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо визначення поняття «креативні індустрії» від 19.06.2018 р. № 2458-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2458-19> (дата звернення: 29.11.2018).
54. Cultural times. The first global map of cultural and creative industries. — December 2015. URL: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-cultural-times-2015/\\$FILE/ey-cultural-times-2015.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-cultural-times-2015/$FILE/ey-cultural-times-2015.pdf) (дата звернення: 29.11.2018).

Стаття надійшла до редакції / Received 31.01.19

Статтю прорецензовано / Revised 13.08.19

Статтю підписано до друку / Accepted 16.09.19

*Kotlyarevskyy, Ya.V.¹, Melnychenko, A.A.³, Ivanytska, O.I.^{1,2},
Semenyuk, E.P.⁴, Kniaziev, S.I.², and Melnikov, A.V.¹*

¹Academy of Financial Management,
38, Druzhby Narodov Blvd, Kyiv, 01014, Ukraine,
+38 044 277 5115, e_research@ukr.net

²Department of Economics, the NAS of Ukraine,
54, Volodymyrska St., Kyiv, 01030, Ukraine,
+38 044 239 6646, ksi@nas.gov.ua

³Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute National Technical University of Ukraine,
37, Prosp. Peremohy, Kyiv, 03056, Ukraine,
+38 044 406 8200, melnichenkot@ukr.net

⁴Ukrainian National Forestry University,
103, Generala Chuprynky St., Lviv, 79057, Ukraine,
+380 32 258 4298, lisfilos@ukr.net

NEW ECONOMY: EVOLUTION OF FORMS AND RESEARCH METHODOLOGY

Introduction. The era of the scientific and technological revolution has qualitatively changed the content and balance of the processes of integration and differentiation of science, contributed to the development of interdisciplinary discourse in the field of scholarly research knowledge, in particular, the identification of the forms and research methodology inherent in the modern stage of the economic research evolution.

Problem Statement. Amongst the synthetic integrative tendencies of economic research development, active impulses of scientific heuristics have been noticeably influenced, thus forming perspectives and guidelines for the evolution of cognition forms and methods. One such phenomenon is the formation of the new economy paradigm (from the economy of the information sphere to the digital economy) as a special kind of theoretical and applied research. In recent years, the active processes of conceptualization of the phenomenon of neo-economics and its structural elements have been observed in the scholarly research environment.

Purpose. To generalize, to structure, and to systematize the development processes concerning the phenomenon of the traditional economy creativization as an integral factor (stimulator) of special forms (virtualization and typology) and methods (digitization and financialization) in the field of socio-economic relations cognition.

Materials and Methods. The methodological framework of this study consists of a retrospective analysis of the context and directions of the information approach application in the process of integration, internal and transdisciplinary synthesis.

Results. The new information and economic reality has been comprehended, and the principles of systematic research have been updated, which will contribute to solving the principal issues of the formation and implementation of effective economic, R&D and innovation policies. The creative economy and the development of the economy of the information sphere have been considered beyond the traditional boundaries of the cultural and digital industries. A complex vision of the consequences of their mutual intersection and exchange of solutions and tools in different spheres of social practice, which contributes to the development of a categorical-conceptual apparatus and methodological principles for scholarly research with consideration of social-economic relations in the modern society has been offered.

Conclusions. In order to stimulate the development of a new economy, it is necessary to identify the factors contributing to the evolution of forms and methods of scholarly research knowledge and the transformation of traditional socio-economic relations into resources of a new formation.

Keywords: integration and differentiation of science, scientific heuristics, informational approach, economics of information sphere, digital economy, and creative economy.